

ЎЗБЕКИСТОНДА ЎЗИНИ ЎЗИ БАНД ҚИЛИШ: РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ ВА СОЛИҚ ТИЗИМИДАГИ ЎРНИ

Файзиев Фаррух Абдуллахожаевич

Фискал институт “Солиқлар ва солиққа тортиш”, кафедраси доценти (PhD)

ARTICLE INFO.

Калит сўзлар: профессионал фаолиятдан даромад, ўзини ўзи банд қилиш, томонидан вақтинчалик меҳнат гувоҳномаси, қулай солиқ ставкаси.

Аннотация

Ушбу мақолада ўзини ўзи банд қилган шахсларни солиққа тортишнинг хусусиятлари, мамлакатимиз қонунчилиги, жаҳон тажрибаси таҳлил қилиниб тегишли таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2023 LWAB.

Халқаро молия фонди (IMF)нинг ҳисоботида кўра, бугунги кунда дунёда 90 фоиз корхоналар кичик ва ўрта бизнесга тегишли бўлиб, улар бутун дунёнинг 63 фоиз аҳолисини иш билан таъминламоқда, шунингдек ривожланган мамлакатларда хусусий тадбиркорликнинг ҳиссасига ялпи ички маҳсулотнинг 60 фоизи ва банд бўлган аҳолининг 50 фоиздан ортиқ қисми тўғри келмоқда.

Ўзбекистон Республикасида ўз-ўзини иш билан таъминлайдиган шахсларнинг солиққа тортиш тизими ривожланиш тарихи таҳлиliga асосланиб, 2020 йилда жорий этилган ўзини ўзи банд қилган шахсларни солиққа тортиш тизимини таҳлил қилиб, унинг солиқ тизимидаги ўрнини кўриб чиқамиз.

Ўзбекистон Республикасида аҳолини иш билан таъминлаш, меҳнат бозорин ривожлантириш, ишсизликни камайтириш ва бу орқали иқтисодий юқори ўсиш суръатларини таъминлаш каби муаммолар республикамиз олимлари томонидан кенг тадқиқ этиб келинмоқда.

Ушбу мавзуларда тадқиқот олиб борган олимларимиздан Ш.Р.Холмунинов, К.З.Хомитов, Н.У.Арабов, А.Б.Хайитов, Ж.Х.Бобаназарова[1]лар ўзларининг илмий ишларида иқтисодий модернизация қилиш шароитида меҳнат бозорини иқтисодий моделлар ва анализлар орқали таҳлил қилиб хулосалар берганлар.

П.М.Қаршибаевич, Усмонов Ямуродбек Дусмурот ўғли, Латипов Ашур Али Рустам ўғли ўзларининг ёндашувларида қишлоқ аҳолисининг камба-ғаллигини қисқартиришда иш билан бандлигини таъминлаш имкониятлари ўрганиб чиқилган. Шу билан биргаликда ишга жойлаштириш ва бандликни таъминлаш билан камбағалликни қисқартириш имкониятлари ҳам кўрсатиб ўтилган[2].

Рус олими Н.Е.Савенко ўзининг илмий ишларида ўзини ўзи банд қилган шахсларни махсус солиқ режимида кенг категория сифатида ўрганиб чиқди. Шунингдек “Профессионал фаолиятдан олинadиган даромад” тушун-часини изоҳлаб ёритиб ўтган [3].

Ш.Х.Дусияров томонидан ўзини ўзи банд қилишнинг бугунги кундаги амалиёти кенг ёритиб

ўтилган [4].

Ф.А.Файзиев томонидан хизмат кўрсатишни рақамли трансформациялаш орқали ўзини ўзи банд қилганларни солиққа тортиш амалиётини кенг қўллашни тавсия этган [5].

Ўзбекистон Республикаси солиқ тизимида ўзини ўзи банд қилганларнинг таъсирини аниқлаш учун олдин унинг мамлакатимиздаги эволюцион ривожланишини кўриб чиқишимиз лозим.

Ўзбекистонда ўзини ўзи иш билан таъминлашнинг пайдо бўлишининг бошланиши 1990 йилларга тўғри келади. Айнан ўша пайтда саноат ва қишлоқ хўжалиги корхоналари ёпила бошлади, бу эса фуқароларни ҳеч бўлмаганда даромад келтирадиган иш қидиришга мажбур қилди. Шундай қилиб, ўзини ўзи иш билан таъминлаш аҳолининг ташқи муҳитнинг салбий таъсирига ижтимоий-иқтисодий мослашуви шаклларида бири бўлди. Ўзини ўзи иш билан таъминлашнинг кенгайишининг асосий сабаблари сифатида ишсизлик кўрсаткичларининг ўсиши, ишсизлик муаммосини ҳал қилишда фуқароларнинг тадбиркорлик ташаббусларини давлат томонидан етарли даражада қўллаб-қувватланмаганлиги деб ҳисоблаш мумкин.

Қонунчиликда биринчи марта ўзини ўзи банд қилиш бўйича кўрсатма-лар Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 5 мартдаги “2019 йилда аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил этиш бўйича давлат буюртмаси тўғрисида” ги ПҚ-4227-сонли Қарорида кўрсатиб ўтилди. Унга асосан Ўзбекистон Республикаси Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги Давлат солиқ қўмитаси билан биргаликда икки ой муддатда ўзини ўзи банд қилиш учун вақтинчалик меҳнат гувоҳномасини ишлаб чиқиш, бунда гувоҳнома эгаларига рағбатлантирувчи имтиёзларни жорий этиш тартиби юзасидан Вазирлар Маҳкамасига таклиф киритиш вазифалари бериб ўтилди. Имтиёзларни берилишида қуйидагилар ҳам назарда тутилиши белгилаб қўйилди:

- ўзини ўзи банд қилган фуқаролар томонидан вақтинчалик меҳнат гувоҳномаси учун тўлов амалга оширилган даврни меҳнат стажига киритиш;
- пенсия олиш ҳуқуқи юзага келгандан сўнг, вақтинчалик меҳнат гувоҳномаси орқали ўзини ўзи банд қилган фуқароларга пенсия тайинлаш тартибини жорий этиш;

2019 йил 9 июлда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкама-сининг “Ўзини ўзи банд қилган фуқаролар учун вақтинчалик меҳнат гувоҳ-номасини жорий этиш тўғрисида” ги 566-сон қарори эълон қилинди.

Қарорга асосан:

- 2019 йил 1 сентябрдан бошлаб ўзини ўзи банд қилган фуқароларга вақтинчалик меҳнат гувоҳномалари, уларнинг эгаларига меҳнат стажини ҳисобга олиш ва рағбатлантирувчи имтиёзлардан фойдаланиш ҳуқуқи бери-лишини назарда тутадиган тартиб жорий қилинди. Қарорга асосан ўзини ўзи банд қилган фуқароларга вақтинчалик меҳнат гувоҳномаси бериш тартиби тўғрисидаги Низом тасдиқланди.
- ўзини ўзи банд қилган фуқароларга вақтинчалик меҳнат гувоҳнома-лари бериладиган фаолият (хизматлар, ишлар) турлари рўйхати тасдиқлан-ди.

Қарор билан белгиландики:

- меҳнат даромади олишга йўналтирилган жисмоний ва юридик шахс-ларга хизматлар кўрсатиш, ишларни бажариш бўйича шахсий меҳнати билан иштирок этишга асосланган фаолиятни мустақил амалга оширадиган, яқка тартибдаги тадбиркор сифатида рўйхатга олинмаган ва ўз фаолиятида ёллан-ма ходимлар меҳнатидан фойдаланмайдиган жисмоний шахслар меҳнат ста-жини ҳисобга олиш ва рағбатлантирувчи имтиёзлардан фойдаланиш ҳуқуқи билан вақтинчалик меҳнат гувоҳномалари бериладиган фуқаролар - ўзини ўзи банд қилган фуқаролар ҳисобланиши;

- ўзини ўзи банд қилган фуқароларга меҳнат гувоҳномаси меҳнат органлари томонидан уларнинг доимий яшаш жойидан қатъи назар (экстерриториаллик принципи бўйича) пулли асосида берилиши;
- ушбу тўловларни ундиришдан тушган тушумларнинг бир қисми ўзини ўзи банд қилганларнинг пенсия суғуртасини таъминлашга мақсадли йўналтирилади;
- вақтинчалик меҳнат гувоҳномалари берилган санадан бошлаб ва улар амал қилишининг бутун даври пенсияни ҳисоблаб чиқариш учун фуқароларнинг меҳнат стажига ҳисобланиши белгиланди;
- ташкилотлар томонидан ўзини ўзи банд қилган фуқароларни шартнома асосида хизматлар кўрсатиш ва ишларни бажариш бўйича фаолиятга жалб қилишга рухсат берилди. Бунда кўрсатиб ўтилган фуқаролар меҳнатига ҳақ тўлаш ягона ижтимоий тўловни ҳисоблаб чиқиш объекти бўлмаслиги кўрсатиб ўтилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 8 июнда “Тадбиркорлик фаолияти ва ўзини ўзи банд қилишни давлат томонидан тартибга солишни соддалаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4742-сон қарори эълон қилинди. Унга асосан 2020 йил 1 июлдан ўзини ўзи банд қилган шахслар шуғулланиши мумкин бўлган фаолият (ишлар, хизматлар) турлари рўйхати кенгайтирилди.

2020 йил 1 июлдан бошлаб ўзини ўзи банд қилган шахсларни рўйхатга олиш хабар бериш тартибида ўзини ўзи банд қилган сифатида рўйхатдан ўтганликни тасдиқловчи матрицали штрих код (QR-код) берган ҳолда махсус мобиль илова ёхуд солиқ тўловчининг шахсий кабинети орқали амалга оширилиши ҳамда вақтинчалик меҳнат гувоҳномаларини бериш тартиби бекор қилинди;

2020 йилдан бошлаб ўзини ўзи банд қилган шахслар ижтимоий солиқни ўзини ўзи банд қилган шахс сифатида фаолият юритган кунлардан қатъи назар базавий ҳисоблаш миқдорининг камида 50 фоизи миқдорида тўлаши, бу сумманинг барчаси бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига йўналтирилиши белгиланди;

ўзини ўзи банд қилган шахслар ходимларни жалб қила олмаслиги ҳамда иш берувчи бўла олмаслиги белгиланди.

Интернет тармоғи орқали хизматларни амалга оширувчи фрилансинглар қуйидаги имкониятга эга бўлди;

- чет элдаги жисмоний ва юридик шахсларга кўрсатилган ишлар (хизматлар) учун — хорижий валютадаги тўловларни Ўзбекистон Республикасининг банкларидаги ҳисоб рақамларига қабул қилиш;
- шартнома расмийлаштирмасдан, келишув тўғрисидаги оммавий оферта қабул қилиш орқали чет эллик солиқ тўловчиларга хизматлар кўрсатиш.

Солиқ қўмитаси ўзини ўзи банд қилган шахсларни электрон рўйхатга олиш учун мобиль илова яратди.

Ўзини ўзи банд қилган шахслар учун назарда тутилган фаолият турлари билан шуғулланувчи, иштирокчилари сони камида уч нафар бўлган оилавий корхоналар айланмадан олинаниган солиқни белгиланган миқдордан 50 фоизга камайтирилган ставкада тўлаши белгиланди.

Хорижий мамлакатлар мисолида кўрайдиган бўлсак, Россия Федерациясида дастлаб ўзини ўзи банд қилиш тушунчаси 1990 йил 25 декабрдаги “Ташкилотлар ва тадбиркорлик фаолияти тўғрисида”ги Қонунда кўрсатиб ўтилган.

Бу қонунда “ўзини-ўзи банд қилиш” деганда-ўзининг шахсий маблағлари ҳисобидан кичик

меҳнат фаолияти билан шуғулланувчи шахслар деб таъриф берилган[6].

Йиллар давомида Россия Федерациясида ўзини ўзи банд қилган шахсларни солиққа тортиш тартиби бўйича бир қанча таклифлар ҳам берилган. Аксарият ҳолларда бу таклифлар ҳукумат томонидан қабул қилинмаган.

2018 йилдан бошлаб синов тариқасида “Профессионал даромаддан олинадиган солиқ” деб номланган махсус солиқ режими қабул қилинди¹. Бу синов тариқасидаги режим 01.01.2019 дан 31.12.2028 йилгача амалга оширилиши белгилаб қўйилди.

2020 йилда бу режимда Россия Федерациясининг 19 та ҳудуди қамраб олинди. Тажриба ўзини оқлагач 2020 йил 1 июлдан бошлаб ушбу синов тариқасидаги солиқ режими бутун мамлакат ҳудудига татбиқ этила бошланди.

Ушбу солиқ режими мамлакатда 10 йил давомида амалиётда қўлланилиши белгиланган.

Ушбу солиқ турини танлаш ихтиёрий тартибда амалга оширилади.

Профессионал даромаддан олинадиган солиқ режимига ўтган жисмоний шахслар ва яқка тартибдаги тадбиркорлар фаолияти натижасида олинган даромаддан 4 ёки 6 фоизли имтиёзли ставкада солиқ тўлашлари мумкин.

Бу ноқонуний тадбиркорлик фаолияти учун жарима олиш хавфисиз қонуний равишда бизнес юритиш ва ярим кунлик ишлардан даромад олиш имконини беради. 1-жадвал маълумоти.

1-жадвал. Россия Федерациясида “Профессионал даромаддан олинадиган солиқ” тўғрисида маълумот

№	Имкониятлар	Изоҳ
1	Ҳисобот ва декларациялар тақдим этилмаслиги	Декларация тақдим этиш шарт эмас. Солиқ тўловчининг тўғрисидаги маълумотлар дастурга киритилганлиги сабабли, тўловлар амалга оширилганда даромадлар ҳисоби автоматик тарзда мобиль дастур орқали олиб борилади
2	Ишлар ва хизматларни амалга оширганлик учун чек дастурда автоматик тарзда шакллантирилади	Тўловлар амалга оширилганда назорат касса машинаси чекини бериш зарурати йўқ. Чек «Мой налог» мобиль иловаси орқали автоматик тарзда шакллантирилади
3	Ижтимоий тўловларни амалга оширмаслик мумкин	Пенсия жамғармасига тўловларни амалга ошириш ихтиёрий тартибга асосланган
4	Яқка тартибдаги тадбиркор бўлмасдан қонуний фаолият юритиш	Яқка тартибдаги тадбиркор сифатида рўйхатдан ўтиш талаб этилмайди. Даромад суммаси мобиль илова орқали аниқланади
5	Солиқ чегирмасининг мавжудлиги	Ҳисобот йили учун чегирма суммаси - 10 000 рубль

¹ Указа Президента РФ от 07.05.2018 № 204 «О национальных целях и стратегических задачах развития Российской Федерации на период до 2024 года» разработан законопроект, который был принят Госдумой, одобрен Советом Федерации. Речь идет о Федеральном законе от 27.11.2018 № 422-ФЗ «О проведении эксперимента по установлению специального налогового режима “Налог на профессиональный доход” в городе федерального значения Москве, в Московской и Калужской областях, а также в Республике Татарстан (Татарстан)».

6	Солиқни тўлаш учун ҳисоб-китоб ишларини амалга ошириш шарт эмас	Солиқ суммаси дастур орқали автоматик ҳисобланади. Тўлов муддати - кейинги ойнинг 28-санасидан кечиктирмай
7	Қулай солиқ ставкалари	4% — жисмоний шахслардан олган даромадларидан. 6% — ЯТТ ва юридик шахслардан олинган даромадлардан
8	Интернет каналлари орқали рўйхатдан ўтиш	Рўйхатдан ўтиш учун солиқ органларига боришнинг зарурати йўқ. Рўйхатдан ўтиш тартиби - мобил илова орқали; - ФСХ электрон сайти орқали; - Давлат хизматлари маркази орқали
9	Фаолиятни асосий иш жойи мавжуд бўлганда ҳам амалга ошириш	Иш ҳақи даромад сифатида ҳисобга олинмайди. Асосий иш жойи бўйича иш стажи ҳисобланишига ҳеч қандай таъқиқ йўқ. <i>(Фаолиятни асосий иши бўлса ҳам амалга ошириш мумкин)</i>

Белоруссия Республикасида ўзини ўзи банд қилиш фаолиятини кўрадиган бўлсак, ушбу мамлакатда ҳам Россия Федерациясидагидек “Профессионал даромаддан олинадиган солиқ” мавжуд.

Ушбу солиқ тури жисмоний шахслар учун 2023 йил 1 январдан жорий этилган махсус солиқ режимидир.

Махсус солиқ режимига ўтиш ихтиёрий равишда амалга оширилади.

Профессионал даромаддан олинадиган солиқ режимини қўллаш учун жисмоний шахс электрон платформадан - “Профессионал даромаддан олинадиган солиқ” иловасини танлаши лозим.

Қуйидаги жисмоний шахслар ушбу солиқнинг тўловчилари ҳисобланади:

- ✓ ҳукумат томонидан белгилаб қўйилган фаолият турлари билан шу-улланувчилар²;
- ✓ мулкдан ижарага бериш учун фойдаланувчилар;

Ушбу фаолият турлари билан шуғулланувчилар ишчи ёллаш ҳуқуқига эга эмас. Ушбу солиқни хусусиятлари бўйича кенгрок тўхталсак. 2-жадвал маълумоти.

2-жадвал. Беларуссия Республикасида “Профессионал даромаддан олинадиган солиқ” тўғрисида маълумот

№	Имкониятлар	Изоҳ
1	Ҳисобот ва декларациялар тақдим этилмаслиги	Солиқ тўловчининг тўғрисидаги маълумотлар дастурга киритилганлиги сабабли, тўловлар амалга оширилганда даромадлар ҳисоби автоматик тарзда мобил дастур орқали олиб борилади
2	Фаолиятни амалга оширганда назорат касса	Тўловлар амалга оширилганда назорат касса машинаси чекини бериш

² Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 8 декабря 2022г. №851 «О перечне видов деятельности»

	машинасидан фойдаланиш зарурати йўқ	зарурати йўқ. Чек мобилъ илова орқали автоматик шакллантирилади
3	Тўланган солиқ суммаси куйидагиларни ўз ичига олади	- жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғини; - хунармандчилик фаолияти учун тўлов; - якка тартибдаги тадбиркорлар томонидан тўланадиган ягона солиқ; - Беларуссия Республикаси жисмоний шахслари учун аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш бўйича давлат бюджетига ва бюджетдан ташқари фондларига мажбурий суғурта бадалларини
4	Фаолиятни тўхтатиш тартиби	Солиқ тўловчининг ташаббуси билан: - қарор қабул қилинган кундан бошлаб (<i>дастур орқали хабардор қилинади</i>) Солиқ органининг ташаббуси билан: - Рўйхатда келтирилган фаолият тури билан шуғулланса; - Фуқаронинг вафот этиши ёки суднинг вафот этган деб чиқарган қарорига асосан - Фуқаронинг суд томонидан бедарак йўқолган ёки муомалага лаёқатсиз деб топиш тўғрисидаги қарорига асосан;
5	Солиқ чегирмасининг мавжудлиги	Чегирма суммаси - 2000 белорус рубли миқдорда. Ишлатилмай қолган чегирма суммасини фаолиятни тўхтатмаслик шarti билан кейинги йилга кўчириш мумкин
6	Солиқни тўлаш учун ҳисоб-китоб ишларини амалга ошириш шарт эмас	Солиқ суммасини дастур автоматик ҳисоблайди ва солиқ тўловчини олдинги ой учун, кейинги ойнинг 10-санасидан кечиктирмай солиқни тўлаш тўғрисида хабардор қилади. Тўлов муддати - кейинги ойнинг 22-санасидан кечиктирмай.
7	Қулай солиқ ставкалари	10% миқдорда: - жисмоний шахслардан олган даромадларидан (<i>қиймати аҳамиятга эга эмас</i>). - хорижий компаниялар, хорижий якка тартибдаги тадбиркорлардан (<i>қиймати аҳамиятга эга эмас</i>). - Беларуссия Республикасида ҳисобда турган юридик шахслар ва якка

		<p>тартибдаги тадбиркорларлардан (йилига 60 000 Беларусь рублидан ошмаган миқдорда) Пенсионерлар учун 4% миқдорида (давлат ва давлатдан ташқари ижтимоий ҳимоя жамгармасига мажбурий ажратмалар тўлашдан озод қилинади)</p>
		<p>20% миқдорида: - Беларуссия Республикасида ҳисобда турган юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорларлардан (йилига 60 000 Беларусь рублидан ошган миқдорда) 4% миқдорида (давлат ва давлатдан ташқари ижтимоий ҳимоя жамгармасига мажбурий ажратмалар тўлашдан озод қилинади)</p>
8	Рўйхатдан ўтиш тартиби	<p>Рўйхатдан ўтиш учун солиқ органларига боришнинг зарурати йўқ. Рўйхатдан ўтиш тартиби - мобил телефони ёки компьютерига “Профессионал даромадга солиқ” мобил иловасини юклаш орқали амалга оширилади; - ушбу дастур ҳудудий солиқ органларининг маълумотлар базасига интеграция қилинган</p>
9	Фаолиятни асосий иш жойи мавжуд бўлганда ҳам амалга ошириш имконияти борлиги	<p>Ушбу йўналишда ишлаш фуқаронинг асосий иш жойи бўйича иш стажи ҳисобланишига алоқаси йўқ. (Фаолиятни асосий иши бўлса ҳам амалга ошириш мумкин) Ушбу йўналишдан олинган иш ҳақлари суммаси солиқ солинадиган даромадлар таркибига киритилмайди.</p>

Америка Қўшма штатларида ҳам ўзини ўзи банд қилиш фаолияти билан шуғулланиш мумкин. Ҳар қандай даромад олишга қаратилган фаолият тури бизнес ҳисобланади. Қуйидагиларни инобатга олган ҳолда ҳам:

- ✓ ўзи учун меҳнат қилиш ва тўлиқ кун ҳисобида эмас;
- ✓ ишдан бўш вақтларида ёлланма меҳнатдан даромад(кечаси, дам олиш кунлари);
- ✓ якка тартибда ёки шерикчилик фаолияти асосида олган даромадларидан;

Агар фаолият даромад келтирса, чораклик даромад солиғи тўлаш мажбуриятини келтириб чиқаради. Бундан ташқари ижтимоий таъминотга мажбурий тўлов ва тиббий хизматлар учун

тўловлар амалга оширилиши шарт³

Америка Қўшма Штатларида мустақил бизнес билан шуғулланувчи тадбиркор даромад солиғини прогрессив ставкада ва ижтимоий суғурта ва тиббиёт суғуртасига бадаллар тўлайди. Биргаликда бу бадаллар ўзини ўзи иш билан таъминлаш солиғи деб ҳам аталади. Ишчилар ва тадбиркорлар учун бадал ставкалари бир хил.

Даромад солиғининг етита ставкаси мавжуд: 10%, 12%, 22%, 24%, 32%, 35% ва 37%. Қайси солиқ ставкасини қўллашда солиқ тўловчининг мақоми ва даромади муҳим аҳамиятга эга.

Қўшма Штатларда прогрессив солиқ тизими мавжуд бўлиб, турли ставкалар учун турли даромад чегаралари мавжуд. Яъни, шахснинг даромади турли чегараларга тушиб, турли ставкаларда солиққа тортилиши мумкин.

Энг юқори ставка унда бутун даромаддан ушбу ставкада солиқ ҳисоблаб чиқилишини аниқлаб бериб, белгиланган меъёрдан ошган даромаднинг қисми белгиланади. Бироқ, юқори даромадли одамлар юқори солиқ тўлайдилар.

№	Даромад суммаси (АҚШ доллори)	Солиқ ставкаси (%)	Изоҳ
1	0 дан 11 000 гача	10	10% солиқ солинадиган даромаддан
2	11 001 дан 44 725 гача	12	1 100 плюс 12% 11 000 дан юқори суммага
3	44 726 дан 95 375 гача	22	5 147 плюс 22% 44 725 дан ошган суммага
4	95 376 дан 182 100 гача	24	16 290 плюс 24 % 182 100 дан ошган суммага
5	180 101 дан 231 250 гача	32	37 104 плюс 32% 182 101 дан ошган суммага
6	231 251 дан 578 125 гача	35	52 832 плюс 35% 231 250 дан ошган суммадан
7	578 126 дан	37	174 238.25 плюс 37% 578 125 дан ошган суммадан

Даромад чегаралари ҳар йили инфляция даражасига қараб, яшаш нархининг ошиши билан солиқларнинг ошишига йўл қўймаслик учун тузатилади.

Ижтимоий суғурта учун бадал 12,4% (*маълум миқдордаги даромадга қадар, ундан ортигига бадал ушланмайди*) тиббий хизматлар учун тўлов даромаддан 2,9% ни ташкил этади.

Ходимлар учун бадаллар иш ҳақини тўлашда иш берувчи томонидан ушлаб қолинади, тадбиркорлар уларни ўзлари ҳисоблаб чиқадилар ва тўлайдилар. Бундан ташқари, ходимлар бадалларнинг фақат ярмини тўлайдилар, иккинчи қисми иш берувчи томонидан тўланади. Тадбиркорлар ўз бадалларини мустақил равишда тўлайдилар, аммо чегирмаларни қўллаш имкониятини ҳисобга олган ҳолда.

Хулоса ва таклифлар

Хулоса сифатида шуни айтиш мумкинки дунё амалиётида ўзини ўзи банд қилиш фаолияти билан шуғулланувчилар турли даражада ва турли ставкаларда солиқ тўланар экан. Сабаби ҳар бир мамлакат ўзининг ижтимоий, иқтисодий сиёсатини ички имкониятлари ва харажатларидан келиб чиқиб турлича олиб боради.

³ Интернет маълумотлари асосида шакллантирилди

Жаҳон тажрибасини инobatга олган ҳолда Ўзбекистонда ўзини ўзи банд қилиш фаолияти билан шуғулланувчиларни солиққа тортишда қуйидаги таклифларни бермоқчимиз:

- Россия Федерацияси тажрибасидан келиб чиқиб ўзини ўзи банд қилган субъектларга пасайтирувчи солиқ ставкаларини қўллаш. Бунда юридик ва жисмоний шахслардан олган даромадларига қараб солиқ ставкаларини алоҳида белгилаш;
- ўзини ўзи банд қилган шахсларни даромадини солиққа тортишда адолатли тизим яратиш мақсадида унга чегирмалар бериш ёки баъзи бир харажатларни чегириш имкониятини бериш;
- хорижий мамлакатлар тажрибасидан келиб чиқиб, ўзини ўзи банд қилган шахслар фаолиятларини амалга ошириш жараёнида назорат касса машинасини мажбурий тартибда қўллашни бекор қилиш;
- Беларуссия Республикаси тажрибасидан келиб чиқиб, солиққа тортиш жараёнида қулай солиқ ставкаларини ишлаб чиқиш. Солиқ ставкаларини белгилашда фуқаронинг ижтимоий ҳолатини (нафақада, ногирон) эканлигини инobatга олиш
- Субъект бир йил учун белгиланган солиқ чегирмасини бутунлай фойдаланмай қолган тақдирда. Кейинги йил ҳам фаолиятини амалга ошириш шarti билан чегирманинг қолган қисмидан фойдаланиш имкониятини бериш.

Ушбу таклифларнинг амалга киритилиши солиқ тўловчиларнинг қонуний фаолият олиб боришини рағбатлантиради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ш.Р.Холмуминов, К.З.Хомитов, Н.У.Арабов, А.Б.Хайитов, Ж.Х.Бобаназарова Мехнат бозори ривожланишининг таҳлили. Монография -Тошкент: “Mehnat”, 2020. -670 б.
2. П.М.Қаршибаевич, Латипов Ашур Али Рустам ўғли, Усмонов Муродбек Дусмурот ўғли. Қишлоқ аҳолисининг камбағаллигини қисқартиришда иш билан бандлигини таъминлаш имкониятлари.
JOURNAL OF MARKETING, BUSINESS AND MANAGEMENT (JMBM). 2022 йил.
VOLUME 1, ISSUE 4 (June) ISSN: 2181-3000
3. Н.Е.Савенко Статус самозанятого физического лица в Российской Федерации. Монография" Издательство: Проспект, 2023 г.
4. Ш.Х.Дусияров “Кичик тадбиркорлик субъектларини солиқчилик тортиш механизмини такомиллаштириш” мавзусидаги иқтисодий фанлари бўйича фалсафа доктори автореферати. Тошкент. 2023 йил 16-б.
5. Ф.А.Файзиев Цифровые трансформации финансовкх отношений в России в 2022-2023 годах: проблемы и глобальные тенденции. International Journal an Integrated Education. 5 May. 2022.
6. Закона РФ от 25.12.1990 № 445-1 «О предприятиях и предпринимательской деятельности» ст.16.

Интернет сайтлари

1. <https://www.labyrinth.ru/books/920380/>
2. <https://www.nalog.gov.ru/rn77/taxation/princtax/>
3. https://www.nalog.gov.by/professional_income_tax/
4. https://vitvet.com/articles/nalogi_fizlic_v_ssha/.